

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın Sağlık Bakanı Sayın Prof. Dr. Recep AKDAĞ tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. 27/8/2012

Hülya Güven

Prof. Dr. Hülya GÜVEN
CHP İzmir Milletvekili

Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 31 Mayıs 2011 günü Hopa'daki seçim mitingi sırasında çıkan olaylarda hayatını kaybeden emekli öğretmen Metin Lokumcu'yla ilgili olarak, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Türk Tabipler Birliği (TTB) Merkez Konseyine yazılan B.05.1.EGM.0.12.2329/80/945/34517 sayılı ve "Göz Yaşartıcı Gazlar" konulu yazıda; "...Teşkilatımızda OC (Oleoresin of Capsicum -C18H27NO3) ve CS (Orthochlorobenzylidenemalononitrile - C6H4CHC(CN)2Cl) gazı olmak üzere iki çeşit göz yaşartıcı gaz mühimmatı kullanıldığı..." bildirilmiştir.

İçişleri Bakanı Sayın İdris Naim Şahin, biber gazlarının "Kimyasal Silahlar Sözleşmesi"ne uygun olarak kullanıldığını, "laboratuvar testlerinden geçirildiğini" ve "insan sağlığı üzerinde kalıcı bir etki bırakmama" koşulunun yerine getirildiğini ileri sürmüştür.

Sayın Şahin tarafından Kırklareli Milletvekili Mehmet S. Kesimoğlu'nun 7/7865 esas no lu soru önergesine verilen yanıtta da göz yaşartıcı gaz silahları ve mühimmatının 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 16 ncı maddesi ve Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 25 inci maddesinin (c) bendi hükümleri doğrultusunda kullanıldığı, göz yaşartıcı gazın tamamen doğal bitki olup insan sağlığı üzerinde kalıcı hiçbir etkisi olmadığına dair İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji ve Klinik Farmakoloji Ana Bilim Dalı tarafından verilmiş raporların mevcut olduğu, CS gazının ise üretici firma tarafından "Uygun eğitim almış personel tarafından kullanıldığında insan sağlığına zararlı olmadığına" dair verilen kalite güvenlik belgesiyle kullanıldığı, kayıtlarına göre Emniyet Teşkilatı tarafından kullanılmakta olan gaz mühimmatlarından kaynaklanan bir ölüm vakası yaşanmadığı belirtilmektedir.

Oysa CS ve OC gaz kullanımı nedeniyle öldüğü bilinen bazı vatandaşlarımız şunlardır: Hatice İdin, İbrahim Sevindik, Musa Dağ, Mehmet Uytun, Hacı Zengin, Kazım Şeker, Metin Lokumcu ve Çayan Birben.

"Göz yaşartıcı gaz" terimi lachrymator ya da " toplumsal olay kontrol ajanları" olarak bilinen kimyasal grubuna verilen isimdir. Lachrymatorlar gözdeki kornea sinirlerini stimüle ederek göz yaşarması, acı duyumu, nefes alma güçlüğü ve hatta geçici körlük semptomlarına neden olmaktadır. Lachrymatorlar enzimlerin sülfür içeren bileşimlerine bağlanarak göz, burun ve akciğerlerin mukozalarını irrite etmektedirler.

Lachrymator ajanlardan bazıları CS gazı, fenasil klorid (CN) gazı ve OC gazıdır.

CS gazı 1950 li yıllarda İngiltere'de geliştirilmiş olup, birleşimdeki karbon atomuna hidrojen atomunun eklendiği ve bir su molekülünün ise çıkarıldığı "Knoevenagel" kondansasyonu

aracılığıyla 2-chlorobenzaldehide'in malononitril ile reaksiyonundan sentezlenmektedir. Asılı taneciklerden oluşan duman ya da sis formu sağlığa çok zararlıdır. Dakikalık dozlarda bile ileri derecede ve ciddi mukoza irritasyonlarına neden olabilmekte, gaz nedeniyle oluşan semptomlar sıcak ve nemli havada şiddetlenmektedir.

En sık görülen etkiler, acı duyusu, gözde yanma, göz yaşarması, konjonktivit, göz kapaklarında kızarma, blefarospazm, gırtlak tahrişi, öksürük, göğüs darlığı, baş ağrısı, deride veziküler eritemlerdir. Tıbbi olarak gerçek tahriş maddesi olarak kabul edilmektedir.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Ana Bilim Dalı öğretim görevlilerinin "CS gas solunmasının ardından akut gırtlak ve bronş obstrüksiyonu" hakkındaki araştırmasında (Karaman, Erturan, Duman C, Yaman, Duman GU, 2009) **CS gaz solunması sonrasında insan üzerinde oluşan pulmoner ödem (ARDS) ve/veya yaygın solunum yolu lezyonlarının ölümcül olacağı bildirilmektedir.**

CS gazının ölümcül etkileri üzerine yapılan bir çalışmada (Heinrich, 2000) gaz maskelerinin kullanılmadığı ve oda sakinlerinin hapsediği durumlarda **CS gazına maruz kalınmasının önemli ölçüde ölümcül etkilere neden olabileceği bildirilmiştir.**

CS gazı yakıldığında ise hidrojen siyanür ve karbon monoksit salınmakta 4-5 dakika içinde siyanür zehirlenmesinden ölüme neden olabilmekte, deri üstünde bırakıldığında bir, iki ve üçüncü derece yanıklara sebep olabilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Ordusu'nun Sağlık Destek ve Koruyucu Hekimlik Merkezine göre CS gazı yakarak ayrıştırıldığında "çok toksik duman" çıkarmakta ve belirli konsantrasyonlarda yaşam ve sağlık için ani tehlike oluşturmaktadır. Merkez, CS gazına maruz kalanların hemen tıbbi yardım almaları gerektiğini belirtmektedir.

ABD Ulaştırma Bakanlığı da CS gazını **toksik zehir** olarak kabul etmektedir.

OC spreyi ya da biber spreyi bir diğer göz yaşartıcı gazdır. Türk Toraks Derneği'nin 19 Ağustos 2012 tarihli basın açıklamasından derlenen bilgiler aşağıdadır:

"OC biber gazının doğal bitki olduğu açıklaması bizzat biber gazı üreticilerinin OC ürünlerinde biber özütü dışında, alkol, organik çözücüler, hidrokarbon gibi maddelerin katkı maddesi olarak kullanıldığını belirtmeleriyle çelişmektedir. **Biber özütü dışındaki bu maddelerin solunması bile ani kalp durması, solunum, sinir sistemi etkilenmelerine, ritm bozukluklarına ve ölümlere yol açmaktadır** (Smith G, Health Hazards of Pepper Spray, NCMJ, 1999). İstanbul Üniversitesi Farmakoloji bölümünün raporu kamuoyu ile paylaşıldığında hangi araştırmaların sonuçlarının sunulduğu daha iyi anlaşılacaktır. Kafkas Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi tarafından yapılan çalışmada kapalı ortamda farklı dozlarda OC gazıyla karşılaşan farelerin kanlarında asit yöne kayış, karbondioksit artışı gözlenmiştir.

Araştırmanın sonucu hayvanların solunum güçlüğü ve konjonktivit bulguları gösterdiğini bildirmiştir (Seyhan E, Ratlarda Biber Gazının (OC) Bazı Biyokimyasal Parametreler Üzerine Etkisi, Kafkas Ün. Vet. Fakültesi Dergisi, 2012). Araştırmalardan birinde OC'ye bağlı olduğu bildirilen bir ölüm olgusu şöyle tariflenmiştir; "**Biber gazına bağlı doğrudan ölümün gözleendiği erkek olguda 10-15 kez spreyle karşılaşma, spreyle sonrası hızla nefes darlığının ortaya çıkması ve oturur pozisyonda da nefes darlığının sürdüğü gözlenmişti.**" (Steffee CH, Oleoresin capsicum (pepper) spray and "in-custody deaths". Am J Forensic Med Pathol, 1995).

Yapılan araştırmalar biber gazının;

- Astımın bir çeşit alt grubuna yol açabildiğini (Reaktif Havayolu Disfonksiyonu Sendromu) ,
- Önceden astım tanısı olan hastalarda ölüme neden olabildiğini,
- Kapalı alanda kullanıldığında daha da ölümcül olabildiğini,
- Biber gazının yoğun kullanımla açık alanda da ölümcül olabildiğini göstermektedir.

Biber gazının insan üstündeki etkileri Amerika’da çeşitli araştırmaların konusu olmuştur. Yaklaşık 6000 emniyet görevlisinden 61’inde solunum güçlüğünden bilinç kaybına uzanan hayatı tehdit eden sonuçlarla karşılaşılmıştır (Smith G, Health Hazards of Pepper Spray, NCMJ, 1999). **Biber gazına bağlı uzun süreli etkilenimler ve ölümler dikkatli bir literatür incelemesiyle karşımıza çıkmaktadır.**

Karagama ve arkadaşlarının yürüttüğü bir çalışmada CS gazıyla karşılaşmadan 10 ay sonra bile ve dolaylı karşılaşmada dahi solunum fonksiyonunun bozulduğu bildirilmiştir (Karagama YG, Short-term and long-term physical effects of exposure to CS spray, 2003). Bu alışmalar da gerek OC gerekse CS gazlarının sağlığa kalıcı zararlarını ortaya koymaktadır.

Türk Toraks Derneği biber gazı kullanımından kaynaklanan sağlık sorunlarını sorgulayan kamuoyunun başvurularıyla sık olarak karşılaşması sonucunda konuyu incelemek üzere 2012 yılı içinde “Göz Yaşartıcı Gazlara Bağlı Olarak Görülen Solunum Sağlığı Sorunları” başlıklı bir projeyi derneğin üyesi olan bir araştırma ekibiyle gerçekleştirmiştir. Çalışmanın ön sonuçlarına göre biber gazının üst havayollarından alt havayollarına kadar sigara kullanımına benzer zararlı etkilere yol açtığı gözlenmiştir.”

Çalışmalarda ayrıca 0-14 yaş çocuklar, 60 yaş üstü yaşlılar, hamile kadınlar ve solunum sorunları olanların yüksek risk grubunda oldukları bildirilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ‘Ali Güneş v. Turkey’ davası hakkında verdiği kararda řu ifadeler yer almıştır: “1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesinin, Üretiminin, Stoklanmasının ve Kullanımının Yasaklanması ve Bunların İmhası ile İlgili Sözleşme”de göz yaşartıcı gaz kimyasal silah kabul edilmemiş olsa da, **Avrupa Konseyi İşkencenin Önlenebilirliği Komitesi bu tür gazların kanun yaptırımında uygulanmasında kaygılarını ifade etmiştir. Komite, gazın kapalı alanlarda kullanımının potansiyel olarak tehlikeli olacağı konusunda uyararak, özellikle bu gazın kullanımı hakkında açık ve spesifik kurallar düzenlenmesini tavsiye etmiştir.**

Ayrıca Mahkeme kararında gözaltına alınan kişilere karşı bu tür gaz kullanımı için hiçbir gerekçe olmayacağını vurgulayarak Komitenin önerisine katıldığını bildirmiştir.

Ancak 25/8/2012 tarihinde basında yer alan bir haberde 23/8/2012 tarihinde Giresun’un Espiye İlçesi adliyesinde görülen bir davada çıkan arbede nedeniyle olaya müdahale eden jandarmanın salona biber gazı sıktığı bildirilmiştir. Gazdan yaklaşık 12 kişinin etkilendiği bunlar arasında bulunan bir avukatın astım hastası olduğunu belirtmesine rağmen jandarmanın gaz sıkmaya devam ettiği bildirilmiştir.

Giresun Barosu’nun olay hakkında yayınladığı basın bildirisinde řu ifadelere yer verilmiştir:

“Espiye Adliyesi'nde bugün (23.08.2012), Asliye Ceza Mahkemesi'nin duruşması sırasında meydana gelen arbedede, son zamanlarda toplumsal olaylarda aşırı kullanılması nedeniyle eleştiriye konu olan biber gazı, duruşma salonu gibi dar bir mekânda orantısız bir biçimde kullanılmış ve sanıklar dışında meslektaşlarımızın da yaralanmasına sebebiyet vermiştir.

Asıl kullanım amacı toplumsal olaylar olan ve bu alanda dahi dünyadaki örneklerine göre aşırı kullanıldığı için birçok kesim tarafından eleştirilere maruz kalan biber gazının, her türlü güvenlik önleminin alındığı duruşma salonlarında da artık kullanılır hale gelmesi, ülkemizin çağdaşlaşması ve demokratikleşmesi adına hoş olmayan bir tablodur.

Bu nahoş durum yetmezmiş gibi, duruşma düzeni içinde yetkileri sınırlı kolluğun, müdahalede bulunurken, hiçbir ayırım yapmadan, savunma görevini yerine getiren avukatları da, kasten ya da ihmalen hedef alması, kabul edilemez.”

Uluslararası Af Örgütü de gazın kullanımını insanlık dışı kabul etmektedir.

“İnsan Hakları İçin Doktorlar” isimli sivil toplum örgütü 40 yıldan beri toksik kimyasal gazların insanlara karşı kullanımını incelemektedir. Kuruluşun Ağustos 2012’de yayınladığı “Göz Yaşartıcı Gazı Silah Haline Getirmek: Bahreyn’in Sivillere Karşı Görülmemiş Toksik Kimyasal Ajan Kullanımı” isimli çalışmasında sadece toplumsal olaylara karışan sivillerin değil, gösterileri izleyen vatandaşların ve olaylarda kişilere tıbbi müdahalede bulunan sağlık personelinin de gazdan olumsuz etkilendiği, gaz kullanılan mahallelerde hamile kadınların düşük yapma oranının yükseldiği, solunum sistemi hastalarının gaza maruz kalmaları nedeniyle öldükleri bildirilmiştir.

Türk Tabipler Birliğince de biber gazlarının kimyasal silah olduğu, hiçbir durumda kullanılmaması, uygulanmasında sorumluluğu olan her kademeden görevlinin vücut bütünlüğünü ihlalden ve ölüme sebep olmaktan soruşturulması ve cezalandırılması gerektiği ifade edilmektedir.

2010 yılı Ocak ayında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü ekiplerine seri gaz atışı sağlanması için ABD yapımı ve hava basıncı ile çalışan FN 303 model “plastik mermi atar” silahlar alındığı basında yer almıştır. FN 303 tipi silahlar seri biber gazı, boyalı mermi ve plastik mermi atabilmektedir. FN 303 model silahlar Çevik Kuvvet Personelince kullanılmaktadır. Kullanım esnasında mermi baş, göz ve kulak gibi hassas organlara isabet ettiği zaman ağır yaralanmalara yol açmaktadır.

Bu bağlamda;

1. Bakanlığınız İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kulak Burun Boğaz Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinin araştırmalarında CS gaz solunması sonrasında oluşan solunum yolu lezyonlarının ölümcül olacağını bildirmeleri sonrasında ne gibi önlemler almıştır? Bakanlığınız CS gazın doğal olup insan üzerinde kalıcı etkisi olmadığını mı düşünmektedir? CS gaz solunmasının neden olduğu lezyonlar nedeniyle ölümcül olduğunu düşünmekte midir? Bakanlığınız OS gazın doğal olup insan üzerinde kalıcı etkisi olmadığını mı düşünmektedir? Bakanlığınız OS gaz solunmasının ölümcül olduğunu düşünmekte midir? Bakanlığınızca bu tür gazlar kimyasal silah olarak değerlendirilmemekte midir?
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı doğrultusunda, toksik ve zehirli lakrimator ajanların toplumsal olaylarda kullanılmaması konusunda İçişleri Bakanlığı ile yürüttüğünüz ortak çalışmalar var mıdır, nelerdir?

3. Güvenlik kuvvetlerinin kapalı alanlarda CS ve OS gaz kullanımı konusunda Bakanlığınızın görüşü nedir?
4. Bakanlığınızın, CS gazının sıcak ve nemli havalarda toplumsal olaylarda Emniyet Genel Müdürlüğü ekiplerince kullanılması hakkındaki görüşü nedir?
5. CS gazının yakılması ya da yakılarak ayrıştırılmasında ortaya çıkan hidrojen siyanür zehirlenmesi nedenli ölümlerin önüne geçilmesi için Bakanlığınızın düzenlemeleri var mıdır, nelerdir?
6. Bakanlığınızın, CS ve OS gazların toplumsal olaylarda 0-14 yaş çocuklar, 60 yaş üstü yaşlılar, hamile kadınlar ve solunum sorunları olanlar üzerinde kullanılmaması, olayları izleyenler veya mahalle sakinlerinin etkilenmemesine yönelik çalışmaları nelerdir? Bu konuda bir düzenlemeniz olacak mıdır?
7. CS gaz tüpleri üzerinde bile, gaza maruz kalanlara tıbbi yardım verilmesi gerektiği belirtildiğine göre, bu tür gazların kullanılacağı olaylarda sağlık ekibi bulundurulmasına yönelik bugüne kadar İçişleri Bakanlığı ile koordineli çalışmalarınız olmadı mı?
8. CS ve OS gaz kullanımı olan olaylarda tıbbi müdahalede bulunan sağlık ekiplerinin sağlıklarının korunması nasıl sağlanmaktadır? Sağlık ekiplerinin sağlıklarının toplumsal olaylarda korunması için düzenlemeniz oldu mu?
9. Hastane kayıtlarında Emniyet Teşkilatı tarafından kullanılmakta olan CS ve OS gaza maruz kalıp ölen kaç ölüm vakası bulunmaktadır? Hastane kayıtlarında Emniyet Teşkilatı tarafından kullanılmakta olan CS ve OS gaza maruz kalınması nedeniyle başka bir hastalığı (astım, alerji, vb.) tetiklenip ölen kaç ölüm vakası bulunmaktadır?
10. Emniyet Genel Müdürlüğü Çevik Kuvvet Personelinin kullandığı FN 303 model veya benzer kabiliyette silahlardan atılan mühimmat sonucu yaralanan, sakatlanan ve ölen kaç kişi bulunmaktadır?
11. Bakanlığınız, gazın kullanılmamasını İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğüne önermeyi düşünüyor mu?
12. Meydana gelen ölümler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı ve bilimsel araştırmalar doğrultusunda, Bakanlığınızca lachrymator ajanların kullanımının yasaklanması düşünülüyor mu?